

BOLU'DA TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN ORTAKLARINA SUNDUĞU HİZMETLERLE ORTAKLARIN BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ FARKLAR

Doç. Dr. Mustafa KARA

AİBU Bolu Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi

ÖZET

Araştırmamızın amacı; Bolu ilindeki tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarına sunduğu hizmetlerle ortakların beklentileri arasındaki farkları belirlemektir. Önce, Bolu'nun sosyo-ekonomik yapısı ve Bolu'daki kooperatiflerin genel durumu ele alınarak genel bir profil çıkartılmış, daha sonra tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarına sunduğu hizmetlerle ortakların beklentileri arasındaki farklar sistematik bir şekilde belirlenip çözüm için öneriler getirilmiştir. Araştırma genellikle ankete dayanan veriler üzerinde yürütülmüştür. Ancak, kooperatiflerden ve resmi kurumlardan alınan bilgiler de kullanılmıştır.

Türkiye'de kooperatifçilik hareketi, 1863 yılında Mithat Paşa'nın Niş Valisi iken kurduğu Memleket Sandıkları ile başlamıştır. Memleket Sandıkları, Tarım Kredi Kooperatiflerinin işlevini gören ilk kuruluş olarak kabul edilmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, tarım kredi kooperatiflerinin kurulup yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla 1929 yılında 1470 sayılı "Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu", 1935 yılında da 2836 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu" çıkartılarak yürürlüğe girmiştir.

1995 yılı itibarı ile tarım kredi kooperatifleri toplam 66 ilde, 757 ilçede, 28.086 köyde, 1683 birim kooperatifle 1.569.353 ortağa hizmet götürmektedir. Tarım kredi kooperatiflerinin 16 bölge birliği ve 1 de merkez birliği bulunmaktadır. Bolu ilinde 1995 yılı sonu itibariyle 37 tarım kredi kooperatifi ve bu kooperatiflerin bünyesinde 32.424 ortak bulunmaktadır. Bolu ilinde tarım kredi kooperatifleri 725 köyde faaliyetini sürdürmektedir.

Bu araştırma için belirlenen amaç, kapsam ve yöntem çerçevesinde 10 tarım kredi kooperatifinde 1000 adet anket uygulanmış ancak bunlardan 780 tanesi değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma ampirik çalışmaya dayalı olarak yürütüldüğünden toplanan verilerin

işlenmesi, düzenlenmesi ve değerlendirilmesi bilgisayar ortamında yapılmıştır.

Toplanan verilerin değerlendirilmesi sonucunda, Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına sunmuş olduğu hizmetlerle ortakların beklentileri arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. Tarım Kredi Kooperatiflerinin sunmuş olduğu hizmetlerden, kredilerin ortaklarının ihtiyacını yeterince karşılamadığı, ürünlerinin değerlendirilmediği, kooperatiflerinden aldıkları tarım girdilerinin fiyatlarının yüksek bulunduğu, toprak ve ürün tahlillerinin yeterince yapılmadığı, eğitim faaliyetlerine gerekli önemin verilmediği, kredi miktarlarının az faizlerinin yüksek olduğu, tarım girdilerinin zamanında sağlanamadığı anlaşılmaktadır.

I - GİRİŞ

Dünyada kooperatif denemeleri 18. yüzyılın ilk yarısında İngiltere ve Fransa'da başlamıştır. Kooperatifçiliğe öncülük edenler İngiltere'de Robert Owen (1771-1858), Fransa'da Charles Fourier (1772-1837) olmuştur. Bunları, İngiltere'de Dr. William King, Fransa'da Victor Considerant, Michel Derrion, Louis Blanc, Buchez, Almanya'da Huber, Türkiye'de Mithat Paşa izlemiştir. Halkın kendi olanakları ile gerçekleştirdiği ve demokratik kooperatifçiliğin ortaya çıkışında önemli rol oynayan Marangozlar Derneği (Paris 1831), Matbaa Mürettepleri Derneği (Paris 1831), Rochdale'in haksever öncülerinin kurduğu tüketim kooperatifleri (İngiltere 1844), Friedrich Wilhelm Reiffeisen'in kurduğu Flammersfeld Yardım Derneği (1849), Herrmann Schulze Delitzsch'in kurduğu Esnaf kredi kooperatifi (1850), Mithat Paşa'nın kurduğu Memleket Sandıkları (1863) ve Menafi Sandıkları (1888) gibi kuruluşlar kooperatifçilik ilkelerinin belirlenmesinde katkıda bulunmuşlardır.

Kooperatifler ekonomik menfaatlerinin yanında bir sosyal yardımlaşma ve eğitim kurumu, bir sendika veya bir demokrasi okulu gibi roller de oynamışlardır. Bu gibi alanlarda planlı, programlı bağımsız kuruluşlar ortaya çıktıkça kooperatifler ekonomik ağırlıklı çalışmaya başlamışlardır. Ancak, toplumsal eğitim ve önderlik görevini hiçbir zaman bırakmamışlar ve eğitim uluslararası kooperatifçilik ilkesi olarak benimsenmiştir.

1.1. Türkiye'de Kooperatifçilik

Kooperatifçiliğin Türk Toplumuna hiç yabancı olmadığı ileri sürülmektedir. Her Türk toplumunda çok öncelerde var olan ve günümüzde de bazı yörelerde devam eden **imece** türü faaliyetler kooperatif işletmelerin ilkelerine ters düşmemektedir. 13. yüzyılın ortalarında, Anadolu Selçuklular döneminde ortaya çıkan **Ahi Birlikleri** gibi meslek kuruluşları içinde aynı şeyleri söylemek mümkündür.

Ülkemizde kooperatifçilik, Mithat Paşa'nın kurduğu Memleket Sandıkları ile başlamış, Cumhuriyet döneminde de Mustafa Kemal Atatürk'le devam etmiştir. Mithat Paşa'nın 1863 yılında Niş valisiyken kurmuş olduğu Memleket Sandıkları bu günkü kooperatifçilikten farklı bir yapıya sahiptir. İlk denenmesinde olumlu sonuçlar alınan sandıkların ülkenin her tarafında kurulması planlanmış ve bir nizamname hazırlanarak valiliklere gönderilmiştir.

1867 yılında kabul edilen Memleket Sandıkları Nizamnamesi, 29 maddeden oluşmaktadır. Bu nizamname Türkiye'de ilk Tarım Kredi Kooperatiflerinin temelini oluşturmaktadır. Ülkenin değişik yörelerinde kurulan Memleket Sandıkları, istenilen şekilde gelişmemiş ve bazı yörelerde suistimal edildiği için sayıları azalmaya başlamıştır. Çünkü, sandıklar esas görevlerinden uzaklaşmaya başlamıştır.

Memleket Sandıkları, daha sonra Menafi Sandıkları adı altında tekrar canlandırılmış ve bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu sandıkları doğrudan hükümetin denetimi altına alınmıştır. Hükümetler tarafından organizesi iyi yapılamamış, denetim sağlanamamış ve aksaklıklar artmıştır. Bu nedenlerle sandıkların iyileştirilmesi sağlanamamıştır.

Mithat Paşa'dan sonra uzun bir süre kooperatifçilik hareketine rastlanmamıştır. 1913 yılında Ahmet Cevat "İktisatta İnkılap" adlı bir kitap yayınlamış ve tüketim ve satış kooperatiflerine dikkat çekmiştir. Bu dönemde Aydın bölgesinde kooperatifçilik hareketinin başladığını görmekteyiz. Birinci Dünya Savaşı yıllarında incir üreticilerine yardım amacıyla "Kooperatif Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı" adı altında ilk tarım satış kooperatifi kurulmuştur.

Türkiye'de ilk demokratik kooperatifçilik hareketini Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Atatürk başlatmıştır. Atatürk, düşünce ve uygulamalarıyla kooperatiflerin kurulmasına ve yayılmasına önderlik etmiştir. 1920 yılında TBMM'ne sunulan Kooperatif Şirketler Kanunu

Tasarısı'nda Meclis Başkanı olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün imzası bulunmaktadır.

Bugün Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan ve faal durumda olan kooperatif sayısı 31.12.1995 tarihi itibariyle toplam 41.139, ortak sayısı 3.593.948'dir. Faal olmayan kooperatif sayısı 20.726, ortak sayısı ise 530.413'tür. Bu verilere göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde toplam 61.865 kooperatif ve 4.124.361 ortak bulunmaktadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde ki kooperatif sayısı ise 8.412'dir.

31.12.1995 tarihi itibariyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı faal durumda olan birlik sayısı 284, bu birliklere bağlı kooperatif sayısı ise 8.221'dir. Faal durumda olmayan birlik sayısı 11, bu birliklere bağlı kooperatif sayısı ise 69'dur. Aynı tarih itibariyle Türkiye'de 4 adet merkez birliği ve 1 adet Türkiye Milli Kooperatifler Birliği bulunmaktadır. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'ne bağlı birlik sayısı ise 13'tür.

1.2. Tarım Sektöründe Kooperatifleşme Gereği

Bazı ülkelerde, tarımsal üretimde insanların kullandıkları tarım girdileri, tarım teknikleri ve üretimin şekilsel yapısı sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Tarım üreticileri, çok gelişmiş üretim teknikleri ile ekonomik tarımsal girdileri kullanarak kendi temel ihtiyaçlarından fazlasını üreterek tasarruf sağlamışlar ve tarım ürünü talebini çeşitlendirerek tarımsal üretimin gelişmesine katkıda bulunacak olan etkinliklere girişebilmişlerdir. Bazı ülkelerde ise, farklı sosyo-politik ve doğal koşullara ayak uydurmak zorunda kalan tarım üreticileri örgütlenememişler, modern tarım girdilerini kullanamamışlar, ürünlerini değer fiyatına satamamışlar ve bunların sonucu olarak çok geri bir yaşam tarzı sergilemişlerdir. Günümüzde bile hala yaşanan bu farklılıklar gösteriyor ki, dünyada tarımın üretken etkinliği çok dengesiz ve eşitsiz bir şekilde gelişmiştir. Geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerdeki küçük ve örgütlenmemiş tarım işletmelerinin, dünya pazarı ile karşılaşmış birinden bire uluslararası rekabetin şokunu yaşamasıyla hızlı bir değişime girdiği gözlenmektedir. Bu rekabet koşulları da genellikle örgütlenmemiş küçük tarım işletmelerinin ekonomik olarak küçülmelerine neden olmakta ve dünyada az veya çok gelişmiş tarım

girdileri kullanan farklı tarım toplulukları oluşmasına neden olmaktadır. Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun, hiç bir toplum bu değişim sürecine kayıtsız kalamayacaktır. Günümüzde pek çok ülkenin, bu değişim sürecinin gerektirdiği yapısal ve kurumsal değişimi gerçekleştirmek yönünde tarımsal politikalarını yeniden gözden geçirdiği bilinmektedir. Günümüzde tarım toplumları, aralarındaki ekonomik ilişkilerini, kurdukları iletişim ağları ile sağlamaktadırlar. Tarımsal üretimde maliyet düşürme, ürün ve kalite artırma yönünde yapılan çalışmalar ülkelerin dış pazarlardaki rekabet güçlerini de belirlediğinden, rekabette üstünlük ilkesi ön plana çıkmaktadır. Bu durum, özellikle örgütlenmemiş, sanayisi geri ve rekabet gücü olmayan ülkeler açısından çok daha büyük önem taşımaktadır.

Ülkemiz, tarımsal üretim açısından kendi kendine yeten az sayıda ülkeler arasında kabul edilse de, başta tarım girdileri olmak üzere bir çok tarım ürününü de dışardan ithal etmekte ve tarım teknolojisi açısından dışa bağımlı bir ülke olma özelliğini korumaktadır. Ülkemiz aslında, doğal koşulların sağladığı imkanlar sayesinde, çok az ülkede görülen ürün çeşitliliğine sahiptir, tarım ürünlerinin bazılarında (fındık, üzüm, incir, zeytin, kayısı ve antep fıstığı) dünya üretiminde ön sıralarda yer almaktadır. Türkiye bölgesinde ve dünyada, toprak ve su varlığı bakımından az sayıda ülkelerden biri olduğunu söylemiştik. Ekonominin ana kaynaklarından biri olan bu doğal gücün, modern tarım girdilerinden ve yeni teknolojilerden yararlanarak kooperatif işletmeler aracılığı ile hızla geliştirilmesi, kalkınmanın ana hedeflerinden biridir.

Tarım sektörünü devlet iki yönden desteklemektedir. Birincisi, toprak ve su kaynaklarının daha elverişli hale getirilmesi, tarımsal üretimin ve tarımsal alt yapının geliştirilmesi ikincisi ise, üretim ve satış aşamalarında mali destek sağlanması, tarım üreticisinin gelirinin arttırılmasının desteklenmesidir. Ancak görülüyor ki, tarım sektörünü destekleme politikaları çok dağınık ve sistemli değildir. Bunun sonucu olarak alınan tedbirler ve uygulanan politikalar, çok farklı sonuçlar ortaya çıkarmış ve dengesizlik oluşmuştur. Bazı yörelerde, tarıma elverişli olan topraklar verimli bir şekilde kullanılamamış, nitelikli tarım girdisi sağlanamamış ve ürün artışı olmamıştır. Üreticiler örgütlü olmadıkları için elde ettiği ürünleri değer fiyata satamamışlar üretici ile

tüketici fiyatları arasındaki fark çok büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu sonuçlar üreticisi ve tüketicisi memnun etmemektedir.

Ülkemizde, 4 milyon tarımsal ailenin varlığından söz edilmektedir. Bu aile sayısını kırsal kesim aile nüfus ortalaması olan 7 rakamı ile çarpacak olursak karşımıza 28 milyona yakın bir nüfus çıkar ki bu da hiç de küçümsenmeyecek bir rakamdır. Bu sayı ülkemiz nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturması ülkemiz ekonomisi ve sosyal refahı açısından ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu kesimin büyük bir kısmı modern tarım girdisi kullanmadan kendi emeği ile üretimde bulunan küçük tarım işletmelerini oluşturmaktadır. Tarım işletmelerinin % 82.3'nün arazi miktarı 100 dekardan az, toplam tarım işletmeleri içerisinde küçük tarım işletmelerinin payı da % 98'dir. Bu nedenlerle tarım sektörü içerisindeki küçük işletmeler kooperatifleşmek zorundadırlar.

Tarım sektörünün büyük bir bölümünü oluşturan küçük tarım işletmelerinde, yönetici durumunda olan kişiler ve diğer aile bireylerinin çoğunluğu eğitim ve sosyo ekonomik açıdan yeterli durumda olmadıkları için yeterli düzeyde bir örgütlenmeye gidememişlerdir. Küçük tarım işletmelerinin bu yetersizlikten kurtulabilmeleri için yatay ve dikey bütünleşmeye gitmeleri gerekmektedir. Tarım sektörünün üretim, tüketim ve piyasa yapısı küçük tarım işletmelerinin örgütlenmelerini zorunlu kılmaktadır. Kalkınmış ülkelerde, tarım işletmelerinin kooperatifler şeklinde örgütledikleri ve devletten bağımsız olarak demokratik bir şekilde faaliyetlerini sürdürdükleri görülmektedir. Ülkemizde bu işletmelerin, kendi başlarına kooperatifler şeklinde örgütlenmeleri önem arz etmektedir. Çünkü, bugüne kadar tarımsal amaçlı kooperatiflerin ve üst birliklerinin kurulmasını hükümetler organize etmişler ve kooperatifler faaliyetlerini devletin vesayeti altında sürdürmüşlerdir. Bu nedenle, bir çok ortak kooperatiflerini bir devlet kuruluşu olarak görmüşler ve sahiplenememişlerdir.

Dünya ekonomilerinde, serbest ticaret dengesinin olumlu özellikleri herkes tarafından bilinmektedir. Bu nedenle küçük tarım işletmelerinin yukarıda belirtilen olumsuz yapılarının ve sorunlarının giderilebilmesi için mümkün olan sosyal organizasyonun yapılandırılması veya yapılanması gerekmektedir. Tarım üreticileri

örgütledikleri oranda yeni teknoloji girdisi sağlarlar ve rekabet güçlerini artırırlar. Aksi halde sorunlar devam eder ve sosyal yapı bozulur.

Günümüzde, dünya ekonomilerinde yaşanan hızlı değişimlerin yol açtığı gelişmelerden biri de küreselleşmedir. Küreselleşme ya da küresel bütünleşme esas olarak iktisadi bir süreçtir. Bu süreç içerisinde, kooperatiflerin üst birlikler şeklinde örgütlenmeleri siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yönden dünyanın çeşitli ülkelerindeki tarım işletmelerinin bir bütün olmaları anlamına gelmektedir. Uluslararası Kooperatifler Birliği (I.C.A) bu tip bir örgütlenmenin sonucudur.

2. BOLU'NUN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Bolu, ekonomik açıdan durgun bir görünüm sergilemektedir. Ankara ve İstanbul gibi iki büyük metropolün arasında olmasına rağmen Türkiye ortalamasının altında bir gelişme göstermiştir. 1970 yılından sonra kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınarak teşvik tedbirlerinden yararlandırılan Bolu, bu dönemden sonra ancak sanayileşme yolunda gelişme fırsatı yakalayabilmiştir. Daha önceki yıllarda, faal nüfusun % 80'ine yakın kısmı tarım sektöründe, geriye kalan kısmı ise küçük sanayi ve hizmet sektöründe faaliyetini sürdürmüştür. Bu gün ise tarım sektöründe çalışan nüfusun, toplam çalışan nüfus içindeki oranı yaklaşık % 65 civarındadır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1998 yılı verilerine göre, Bolu'nun 1997 yılı Gayri safi Yurtiçi Hasılasının Türkiye içerisindeki payı % 0.8'dir. Aynı yıla ait Bolu'nun kalkınma hızı 1.7, Türkiye kalkınma hızı ise 7.5'tir. Bu verilerde gösteriyor ki Bolu kalkınmada ülkemiz kalkınma hızı ortalamasının çok gerisinde kalmıştır.

2.1. Coğrafi Yapı

Karadeniz Bölgesinin batı bölümünde yer alan Bolu İli, yaklaşık 11.120 km²'lik bir alana sahiptir. Batısında Sakarya, güney ve güneydoğusunda Bilecik, Eskişehir, Ankara, doğusunda, Çankırı ve kuzeyinde Zonguldak illeri ile komşudur. % 89'u kültüre elverişli olan il topraklarının büyük bir kısmını dağlar, % 9'nu ovalar, %29'a yakın kısmını da platolar oluşturmaktadır.

Karadeniz Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi arasında bol engebeli ve dağlık bir alana sahip Bolu İli'nin yüzey şekillerini Karadeniz kenar dağlarının uzantıları ile aralarındaki derinlikler oluşturur. Dağlar, il topraklarının % 61'ini kapsamaktadır ve kuzeye doğru uzanan kolları birbirine paralel sıradağlar şeklinde devam ederler. Kuzeyden güneye ve batıdan doğuya doğru giderek yükselirler. Bolu'da Karadeniz Kıyı Dağları, Bolu Dağları ve Köroğlu Dağları başlıca dağlardır.

Ovalar; genellikle doğudan batıya doğru uzanırlar ve il topraklarının % 9'a yakın bir kısmını oluştururlar. Dağlarla birbirinden ayrılan ovaları, beş isim altında toplamak mümkündür. Bunlar, Düzce Ovası, Bolu Ovası, Gerede Ovası, Himmetoğlu Ovası ve Mudurnu Ovası'dır. Düzce Ovası, ilin en büyük ovasıdır ve Melenderesi Vadisiyle Karadenize açılır. Bolu Ovası, deniz seviyesinden 725 m. yüksekliktedir ve iklimi sert olup Düzce Ovasına göre toprak verimliliği düşüktür. Gerede Ovası, denizden ortalama 1.300 m. yüksekliktedir. Çevresindeki yüksek dağların etkisiyle ani yağışlar görülür. Yüksekliğinin fazla, ikliminin sert ve toprağının verimsiz olması nedeni ile nüfus verimliliği düşüktür. Göynük ilçesinin güneyinde yer alan Himmetoğlu Ovası fazla büyük değildir ancak toprağı verimlidir. Abant Dağı'nın güney batısında yer alan Mudurnu Ovası ise Bolu'nun en küçük ovasıdır.

Bolu yaylalar açısından zengin bir yapıya sahiptir. Bolu'da yaylaları iki grupta toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi, Ilgaz Dağlarının kuzey ve güney kolları arasında yer alan ve ikinci depresyonu oluşturan alçak alan yaylalarıdır. İkincisi ise Karadeniz Sıradağlarının güneyinde kalan ve üçüncü depresyon alanını çeviren yüksek alandaki platolarda bulunan yaylalardır.

Bolu ili sınırları içerisinde üç akarsu havzası görülmektedir. Bunlar, Filyos Havzası, (Büyüksu, Mudurnu Suyu, Ulusu) Efteni Havzası, (Büyük Melen, Küçük Melen, Aksu, Asar Suyu, Uğur suyu) ve Sakarya Havzası (Mudurnu Çayı, Aladağ suyu, Göynük suyu, Çatak suyu)'dır.

Bolu, iklim bakımından Karadeniz ikliminin etkisi altında bulunmakla birlikte, coğrafi yapının özellikleri nedeni ile farklı iklim yapıları da ortaya çıkmaktadır. Bir tarafta Karadeniz Bölgesinin bol yağışlı iklimi görülürken diğer bir tarafta İç Anadolu Bölgesinin sert iklimi, bir başka tarafta da Marmara Bölgesinin iklimi görülmektedir.

2.2. Tarım

Bolu ilinin alanı 1,200,000 hektardır. Toplam alanın sadece % 22.56'sı tarla, sebze ve meyve arazisi olarak kullanılmaktadır. Bu da, 252.664 hektarlık bir alandır. Tarım alanının % 91.67'sinde kuru tarım, % 8.33'ünde de sulu tarım yapılmaktadır. Bolu'da mevcut 590.131 hektarlık orman alanı il yüzölçümünün yaklaşık % 53'lük bir bölümünü oluşturmaktadır. Orman alanının geniş yer tutması tarım alanını daraltmaktadır. Diğer taraftan hızlı nüfus artışı, hızlı kentleşme ve sanayileşme tarım arazilerinde yapılanmaya, bu durumda tarım alanı olan tarla, çayır, mera ve yaylaların yok olmasına neden olmaktadır.

Bolu'da yetiştirilen başlıca tarım ürünleri olarak, başta hububat olmak üzere fındık, mısır, patates ve sebzeler ile birkaç meyve çeşidi sayılabilir. Bolu'nun değişik topoğrafyası, iklim ve jeolojik farklılıklar ve vejetasyondaki çeşitlilik, değişik özelliklere sahip toprakların oluşumuna neden olmuştur. Bu durum, tarım ürünleri üzerinde kendini hissettirmektedir.

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Bolu İl Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre, tarım işletmelerinin yaklaşık % 80'i küçük tarım işletmesi, % 18'i orta ve % 2'si de büyük ölçekli tarım işletmesidir. Bu işletmelerin % 70'e yakını sadece kendileri için üretim yapmakta ve köylerde faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkemizde birçok yörede olduğu gibi Bolu'da da arazi miras yolu ile paylaşılmış ve küçük parçalar halinde işlenmektedir. Tek elden işletilen işletmelerin % 80'inin arazisi 50 hektarın altındadır.

1990 yılı nüfus sayımına göre Bolu'da 287.899 kişilik çalışan nüfusun 181.598 kişisi tarım sektöründe çalışmaktadır. 1994 yılında çiftçi ailesi başına 121.804.000 TL. fert başına ise 25.966.000 TL. gayri safi gelir düşmüştür.

1994 yılı itibari ile Bolu'da tarım sektörüne 112.685.000.000 TL. toplam yatırım ödeneği ayrılmış planlanmış 45.103.000.000 TL.'lık kısmı yatırıma dönüşmüştür. Planlanan yatırımların yaklaşık % 40'ı gerçekleşmiştir.

2.3. Sanayi

Ankara-İstanbul yolunun Bolu ilinden geçmesi karayolu taşımacılığını özendirmiş, ulaşım imkanlarını arttırmış ve ulaşım sektörünün gereksinimi olan yan sanayi ve küçük sanayi kuruluşlarının sayısını da arttırmıştır. Diğer taraftan, il ormanlarının önemli bir alan kapsamı, tarımsal üretimin çeşitliliğine rağmen üretim kapasitesinin düşük oluşu ve önemli bir sermaye birikiminin sağlanamaması sonucu, orman ürünlerini işleyen fabrika ve iş kollarının dışında son yıllara kadar önemli bir sanayileşme görülmemektedir.

Bolu ilinde faaliyet gösteren imalat sanayi işletmeleri genellikle 1980 yılından sonra kurulmuştur. DİE verilerine göre Bolu'da 1980 yılından sonra kurulan işletmelerin oranının % 40-45 arasında olduğu görülmektedir. Bolu Ticaret ve Sanayi Odasının 1998 yılı Bolu İli İktisadi Raporuna göre, Bolu imalat sanayiinde ölçek bazında işletme sayısı 1435'tir. Bu işletmelerin % 92.2'si rakamsal olarak 1324 işletme 1-9 personel çalıştıran küçük işletme sınıfındadır. 200'ün üzerinde personel çalıştıran büyük ölçekli işletme sayısı ise sadece 14'tür.

Bolu imalat sanayiinde ölçek bazında istihdama bakıldığında, bu sektörde çalışan kişilerin % 39,6'sı 200'den fazla personel çalıştıran büyük ölçekli işletmelerde, % 21,2'si 50-199 arası personel çalıştıran orta ölçekli işletmelerde, geriye kalan % 39,2'si ise 1-49 personel çalıştıran küçük işletmelerde istihdam edilmektedir. Büyük ölçekli işletmelerin ölçek bazında katma değer payı % 73.1'dir.

2.4. Bolu'da Kooperatifçilik

Bolu'da, 27.05.1996 tarihi itibari ile 568 adet kooperatif bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin ilçelere göre dağılımları aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı gibi Bolu ilinde, sulama ve su ürünleri kooperatifleri dahil toplam 312 adet tarımsal amaçlı kooperatif bulunmaktadır. Diğer kooperatiflerin sayısı ise 256'dır. Tarımsal amaçlı kooperatiflerin oranı, toplam kooperatifler içerisinde yaklaşık olarak % 55'tir.

Bolu ilinde Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri Birliği kurulmuş, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri de Birlik kurma çalışması içerisindeyler. Bolu merkez ve ilçelerinde 161 adet konut yapı

kooperatifi bulunmasına karşın bir üst birlik şeklinde örgütlenememişlerdir.

Bolu Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre 183 adet çeşitli kooperatif tasfiye halinde, 99 adet çeşitli kooperatif de hiçbir faaliyette bulunmamaktadır. Bu sayılar yukarıda verilen toplam kooperatif sayılarına dahil edilmemişlerdir.

TABLO -2
BOLU'DA KOOPERATİFLERİN İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI

27.05.1996

KOOP. İLÇELER	TARS. KAL. KOOP.	TAR. SATIŞ KOOP.	TAR. KREDİ KOOP.	KONUT KOOP.	TÜK. KOOP.	MOT. TAŞY. KOOP.	E. SAN. KEF. KOOP.	K. SAN. SİTESİ YAPI KOOP.	T. İŞYERİ YAP. KOOP.	ÜRETİM PAZL. KOOP.	KÜÇÜK SANAT KOOP.	TEMIN TEVZİ KOOP.	SU ÜRÜN. KOOP.	SULAM A KOOP.	TOPLAM
MERKEZ	79		9	105	15	8	1	1				1			219
AKÇAKOCA	10	3	3	21	1	2	1	2					1		44
GUMAYRI	1	1	1	1	1	1									5
ÇİLİMLİ	1	1	2	2											6
DORTDİVAN	9		1			1									12
DUZCE	28	2	5	19	5	8	2	2	1	1					74
GEREDE	11	1	2	4	2	2	1	1							25
GÖLYAKA	5	1	1			2	1								10
GÖYNÜK	2		1		1	1	1	1							6
GUMUŞOVA	5	1	1	1	1	1	1	1							9
KIBRISCIK	9		2		1	1	1	1							14
MENGEN	37		2	7		2	1	1							50
MUDURNU	5		2		1	1	1	1	1						11
SEBEN	18	1	3		1	1	1	1							25
YENİÇAĞA	6		1	2		2	1	1							14
YIGILCA	32	1	1		1	1	1	1	1						40
İL TOPLAMI	258	12	37	161	28	32	14	9	3	1	2	1	3	2	568

NOT: Bu bilgiler Bolu Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü ile Tarım İl Müdürlüğü'nden alınmıştır.

3. TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ VE ÜST BİRLİKLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE ÇALIŞMA KONULARI

3.1. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Tarihi Gelişimi

Türkiye'de kooperatifçilik hareketinin, tarım alanında, uluslararası kooperatifçilik ilkelerine uymayan, kendine özgü bir kredi kuruluşu olan, 1863 yılında Niş Valisi Mithat Paşa tarafından kurulan Memleket Sandıkları ile başladığını daha önce belirtmiştik. Memleket sandıkları, tarım kredi kooperatiflerinin işlevini gören ilk kuruluş olarak kabul edilmektedir. Daha sonra bu sandıklar Menafi Sandıkları'na dönüştürülmüş ve doğrudan doğruya hükümetlerin denetimi altına girmiştir (1883). Dağınık olduğu için denetiminin güç olması ve tarım işletmelerinin kredi ihtiyaçlarının artması sonucu bu sandıklar 2 milyon altın liradan fazla sermayesi ile birlikte Ziraat Bankası'na devredilmiştir (1888). Ziraat Bankası günümüze kadar tarım işletmelerine kredi verme faaliyetini sürdürmüş ve bugün de bu faaliyetine devam etmektedir.

TABLO-1
TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ BÖLGE BİRLİKLERİNE BAĞLI
KOOPERATİF VE ORTAK SAYILARININ İL, İLÇE VE
KÖYLEREGÖRE DAĞILIMLARI

31.12.1999

BÖLGE BİRLİKLERİ	KOOPERATİF SAYILARI			TOPLAM	BAĞLI YER SAYISI	ORTAK SAYILARI
	İL	İLÇE	KÖY			
1. TEKİRDAĞ	3	43	98	144	935	79.540
2. BALIKESİR	2	59	128	180	2.164	103.176
3. SAKARYA	4	63	76	143	2.383	107.601
4. İZMİR	4	112	236	352	2.889	188.567
5. KÜTÜHYA	5	52	154	211	1.981	109.549
6. ANTALYA	3	34	67	104	960	83.692
7. KONYA	4	45	114	163	1.126	79.918
8. ANKARA	3	67	146	216	2.854	125.177
9. KAYSERİ	4	38	121	163	1.284	80.517
10. SİVAS	3	33	101	137	1.902	96.955
11. SAMSUN	4	44	126	176	2.176	134.965
12. TRABZON	6	52	67	120	1.899	95.176
13. ERZURUM	5	27	33	65	1.363	66.426
14. MALATYA	10	45	37	92	1.914	63.505
15. GAZİANTEP	4	33	62	99	2.092	63.692
16. MERSİN	1	35	97	133	1.520	74.331
TOPLAM	65	775	1.658	2.498	29.462	1.557.787

KAYNAK: Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, tarım kredi kooperatiflerinin kurulup ve yaygınlaşmasını sağlamak amacıyla 1929 yılında, 1470 sayılı "Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu" çıkartılmıştır. 1935 yılında da, 2836 sayılı "Tarım kredi Kooperatifleri Kanunu" yürürlüğe girmiştir. 1972 yılında gelişen ve değişen ihtiyaçlara göre mevzuat gözden geçirilmiş ve 1581 sayılı "Tarım Kredi kooperatifleri ve Üst Birlikleri Kanunu" hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, Tarım Kredi Kooperatiflerinin Merkez Birliği bünyesinde örgütlenme imkanı vermiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri ve Üst Birlikleri Kanunu 1985 ve 1995 yıllarında günün şartlarına göre gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir.

31.12.1999 tarihi itibari ile Tarım Kredi Kooperatifleri 65 ilde, 775 ilçede, 1658 köyde, 2498

kooperatif ve 16 bölge birliği ile; 29.462 yerleşim biriminde toplam 1.557.787 ortağa hizmet götürmektedirler. Ortakların bölge birliklerine, il, ilçe ve köylere göre dağılımı Tablo 1'de görülmektedir.

3.2. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Amaç ve Çalışma Konuları

Tarım Kredi Kooperatifleri, tarım üreticilerinin ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak, özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sınırlı sorumlu, değişir ortaklı ve değişir sermayeli bir işletme olarak kurulmaktadır.

Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesinin 5. maddesinde kooperatiflerin amaç ve çalışma konuları belirlenmiştir. Bu maddeye göre birim kooperatiflerin çalışma konuları şunlardır.

A. Ortakların;

- *. Kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak,
- *. Elde ettikleri ürünlerini değerlendirmek,
- *. Müştereken faydalanabilecekleri her çeşit makine, ekipman ve tesisleri temin etmek.

B. Ortakların ve gerektiğinde diğer üreticilerin;

- *. Zaruri ihtiyaçları ile üretim araçlarını toptan sağlamak, bu amaçla; kuruluşlara ortak olmak,
- *. El sanatlarını geliştirmek ve mamullerini değerlendirmek,

*. Mesleki ve teknik yönden bilgilerini artırmak, sosyal ve kültürel konularla ilgili faaliyetlerde bulunmak, kurslar açmak ve seminerler düzenlemek.

C. Mevduat toplamak, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliği yapmak,

D. 1581 Sayılı Kanun ile ek ve değişikliklerine göre kurulmuş diğer kooperatifler, Bölge Birlikleri ve Merkez Birlikleri ile kredi ihtiyaçlarını karşılamak üzere banka ve sigorta şirketleri kurmak veya bu gibi kuruluşlara ortak olmak,

E. Bölge Birliklerince kendilerine verilecek diğer görevleri yapmak.

4. BOLU'DA TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN ORTAKLARINA SUNDUĞU HİZMETLERLE ORTAKLARININ BEKLENTİLERİ ARASINDAKİ FARKLAR

4.1. Araştırmanın Amaç, Kapsam ve Yöntemi

Bolu genel olarak durgun bir sosyo-ekonomik yapıya sahiptir. Türkiye de illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 76 il arasında 28. sırada yer almaktadır. DPT'nin 1996 yılı iller sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması sonuçlarına göre de 3. derece gelişmiş iller arasında yer almaktadır ve aynı araştırmaya göre Bolu'da çalışan nüfusun % 65.6'sı tarım sektöründe çalışmaktadır. Türkiye ortalaması % 53.6'dır. Bolu ilinin de yer aldığı gruptaki illerin ortak özelliği, daha çok tarıma dayalı bir sanayiinin gelişme göstermesidir. Bu gibi illerde küçük ve orta ölçekli işletmeler ağırlıklıdır. Tarım işletmeleri de genellikle küçük tarım işletmelerinden oluşmaktadır. Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında geri kalmış bir tarımsal yapıya sahip olduğu görülmektedir. 500'ün üzerinde tarımsal amaçlı kooperatife sahip olan Bolu ilinde kooperatiflerin üst birlikler şeklinde örgütlenmedikleri ve ortaklarına hangi ölçülerde katkı sağladıkları bilinmemektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar tarım sektöründe üreticilere hizmet veren Tarım Kredi kooperatifleri, gerçekten anasözleşmelerinde belirtilen amaçlarına ulaşmış ve ulaşmadıkları ve ortaklarının kooperatiflerinden neler bekledikleri bilinmemektedir. Tarım üreticilerinin modern teknolojiye ve üretim tekniklerine geçişini sağlamada önemli rol üstlenen kooperatiflerin ülkemizde de daha etkin olmasını sağlamak için kooperatiflere yönelik yeni yapılanmaların zorunluluğu

doğmuştur. Toplumsal ve ekonomik kalkınmada rolü ve önemi nedeniyle Tarım Kredi Kooperatiflerinin Bolu ilinde kapsamlı bir araştırmayla değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın amacı, Bolu ilindeki tarım kredi kooperatiflerinin ve ortaklarının durumunu, sorunlarını, Tarım Kredi kooperatiflerinin ortaklarına sunduğu hizmetlerle ortakların kooperatiflerinden beklentileri arasındaki farkları ortaya koymaktır. Önce Bolu'nun sosyo-ekonomik yapısı ve Bolu'da ki kooperatiflerin genel durumu ele alınarak genel bir profil çıkartılacak, daha sonra tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarına sunduğu hizmetlerle ortakların beklentileri arasındaki farklar sistematik bir şekilde belirlenip çözüm için öneriler geliştirilecektir. Araştırma genellikle ankete dayanan veriler üzerinden yürütülecektir. Bu verilerin yanında, kooperatiflerden ve resmi kurumlardan alınan bilgilerde kullanılacaktır.

Araştırmanın evrenini Bolu'daki tarım kredi kooperatifleri ortakları ve yöneticileri oluşturmaktadır. Bolu ilindeki tarım kredi kooperatiflerinin tamamının nicel-istatistik bilgilerinin derlenmesi mümkün olmadığından, sınırlı sayıdaki tarım kredi kooperatifi ve ortağı ile çalışılmıştır. Bolu ilinde 1999 yılı sonu itibariyle 39 tarım kredi kooperatifi ve bu kooperatifler bünyesinde toplam 35.059 ortak bulunmaktadır. Bolu'da tarım kredi kooperatiflerinin faaliyet alanı 770 yerleşim birimini kapsamaktadır. **Bu araştırma Düzce il olmadan önce yapılmıştır.**

Yeniçağa, Mengen, Gerede, Düzce, Göynük, Çaydurt, Paşaköy, Yumrukaya, Güvem ve Yukarısoku Tarım Kredi Kooperatifleri ortakları arasından tesadüfi örnekleme yolu ile seçilerek anket uygulandı. Toplam 10 tarım kredi kooperatifi için 1000 adet anket hazırlanmıştır. Uygulanan anket formlarının ortaklar tarafından doğru olarak cevaplanmasını sağlamak amacıyla anketörler Bolu Meslek Yüksekokulu İktisadi ve İdari Programlar Bölümü

Kooperatifçilik Programı öğrencileri arasından seçilecek ve bu anketörler teknik açıdan bilgilendirilecektir.

Araştırma, ampirik çalışmaya dayalı olarak yürütülmüş, toplanan bilgilerin işlenmesi, düzenlenmesi ve değerlendirilmesi bilgisayar ortamında yapılmıştır.

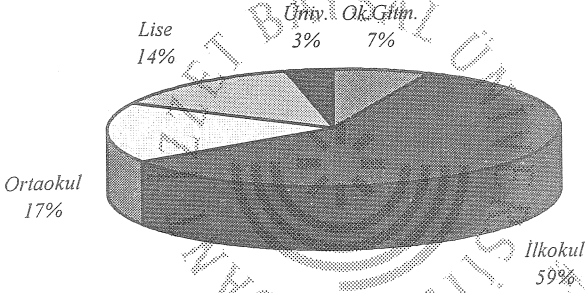
4.2. Araştırmanın Bulguları

Bu araştırma için belirlenen amaç, kapsam ve yöntem çerçevesinde yürütülen ve uygulanan ankete kooperatif ortakları tarafından verilen cevaplar ile diğer bulgular değişik başlıklar halinde aşağıda sunulmuştur. Araştırmanın örneklem hacmi içerisinde yer alan 10 tarım kredi kooperatifi için uygulanan 1000 adet anketin 780 adeti elimize ulaşmıştır. Aşağıda da görüleceği gibi bazı ortaklar anketi cevaplandırırken bir veya birkaç soruyu cevaplandırmamışlardır. Bu nedenle, araştırmanın bulguları ağırlıklı olarak ortakların anketlere vermiş olduğu cevaplar üzerinde yoğunlaşmıştır. Diğer taraftan, kooperatif yöneticilerinden alınan bilgilerle başka kaynaklardan toplanan bilgiler de değerlendirmeye alınmıştır.

4.2.1. Ortakların Eğitim Durumu ve Mesleki Dağılımı

Anketimizin ortakların eğitim durumları ile ilgili sorusu 645 ortak cevaplandırmıştır. Bu verilere göre 45 ortak hiç okula gitmemiş, 381 ortak ilkokulu, 108 ortak ortaokulu, 90 ortak liseyi ve 21 ortak ise üniversitelerin herhangi bir bölümünü bitirmiştir.

ORTAKLARIN EĞİTİM DURUMLARI

Yukarda görüldüğü gibi, Bolu'da örneklem bölgemizi oluşturan tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarının % 7'si hiç okula gitmemiş, % 59'u ilkökul, % 17'si ortaokul, % 14'ü lise ve sadece % 3'de üniversite mezunudur. Bu da gösteriyor ki, ortakların ilkökul ve okula gitmeyenlerin toplam oranı % 66'dır. Ortakların büyük bir kısmı kooperatifi denetleyecek veya yönetecek bilgi düzeyinde değildir denebilir.

Anket çalışmamıza katılan ortaklardan 729 kişi meslekleri ile ilgili sorumuzu cevaplamıştır. Bunlardan 558'i (% 77) geçimini tarımdan, 39'u (% 8) bir başkasına ait işyerinde ücretli olarak çalışarak ve 132'si de (% 5) değişik işlerde çalışarak temin etmektedir. Tarım kredi kooperatifi ortağı olup da tarımla uğraşmayan ortaklar da var denebilir.

4.2.2. Ortakların Sorunları

Ortakların meslekleri ile ilgili sorunları önem sırasına göre tablo 3'te gösterilmiştir. Bu sorunlar, anket hazırlanmadan önce bir örneklem bölgesi belirlenerek ortaklara gidilmiş ve genel olarak sorunlarının neler olduğunun belirlenmesi için çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu, ortakların meslekleri ile ilgili ilk 7 sorun ankete yerleştirilmiştir.

TABLO 3
TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ ORTAKLARININ
MESLEKLERİ İLE İLGİLİ SORUNLARI VE ÖNEM DERECESESİ

	ORTAKLARIN SORUNLARI	ÇOK ÖNEMLİ		ÖNEMLİ		ÖNEMSİZ		TOPLAM	
		S	%	S	%	S	%	S	%
1	Ürünlerin Değer Fiyatına Satılamaması	705	95	27	4	8	1	740	100
2	Tarımda Girdi Fiyatlarının Yüksek Olması	701	96	23	3	2	1	728	100
3	Arazi Yetersizliği	676	93	41	6	5	1	721	100
4	Finansman Yetersizliği	533	77	143	20	21	3	696	100
5	Yanlış Uygulanan Tarım Politikaları	438	62	210	30	51	8	709	100
6	Koop. Yöneticilerinin Yanlış Uygulamaları	405	57	213	30	90	13	708	100
7	İşsizlik	315	43	301	42	109	15	725	100
	Toplam	3773	75	958	19	285	6	5027	100

Tabloya göre, ortakların meslekleri ile ilgili başta gelen sorunlarından bir tanesi elde ettikleri ürünlerinin değer fiyatına satılamamasıdır. Ortakların % 95'i bu sorunlarının çok önemli olduğunu belirtmiştir. % 4'ü önemli, sadece % 1'i bu sorunu önemsiz bulmuştur.

Ortakların % 96'sının çok önemli bir sorun olarak işaretlediği diğer önemli bir sorun da tarımda girdi fiyatlarının yüksek olmasıdır. İlk iki sorunun verilerine göre, ortaklar meslekleri ile ilgili ihtiyaçlarını çok pahalıya alıyorlar ancak ürünlerini değer fiyatına satamıyorlar denebilir.

Bir başka önemli sorunu da, arazi yetersizliğidir. Ortakların % 93'ü arazilerinin yetersiz oluşunu çok önemli bir sorun, % 6'sı önemli sorun ve % 1'i de önemsiz olarak belirtmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının sadece % 1'inin arazileri kendilerine yeterlidir denebilir.

Ortakların finansman sıkıntısı içerisinde olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Ortaklar % 77'si çok önemli, % 20'si önemli finansman sıkıntısı içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Bu verilere göre, ortakların sadece % 3'ünün finansman sorunu yok denebilir.

Uygulanan tarım politikalarının, Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarının % 62'si için çok önemli bir sorun olduğu, % 30'u için önemli sorun olduğu ve sadece % 8'i için önemsiz olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Ortakların % 90'dan fazlası uygulanan tarım politikalarından memnun değildir denebilir.

Kooperatif yöneticilerinin yanlış uygulamaları, ortakların % 57'si için çok önemli, % 30'u için de önemli sorun teşkil ettiği elde edilen

verilerden anlaşılmaktadır. Ortakların % 13'ü de kooperatif yöneticilerinin yanlış uygulamalarını önemsiz bulmaktadır. Yöneticilerin yanlış uygulamaları, ortakların % 80'den fazlası için sorun teşkil etmektedir denebilir.

İşsizliğin, ortakların % 43'ü için çok önemli, % 42'si için önemli sorun olduğu tablodan anlaşılmaktadır. Bu verilerin tamamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ortakların % 75'inin meslekleri ile ilgili çok önemli sorunları olduğu, % 19'unun önemli sorunları olduğu sadece % 6'sının meslekleri ile ilgili önemli sorunu olmadığı anlaşılmaktadır. Türk çiftçisi veya Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının meslekleri ile ilgili acil çözülmesi gereken önemli sorunları var denebilir.

Anket çalışmamızda ortaklara, "mesleğinizle ilgili sorunların çözümünde kooperatiflerin yararlı olabileceğini düşünüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyu 708 ortak cevaplandırmıştır. Alınan cevapların dağılımı ise aşağıda olduğu gibidir.

Çok yararlı olabilir	286	% 40
Yararı olur	233	% 33
Yararı olmaz	83	% 12
Bilmiyorum	106	% 15
TOPLAM	708	% 100

Meslekleri ile ilgili sorunlarının çözümünde, ortakların % 40'ı kooperatiflerin çok yararlı olacağına inanmaktadır. % 33'üde yararlı olabilir düşüncesindedir. Birçok olumsuzluğa rağmen ortaklar, meslekleri ile ilgili sorunların çözümünde kooperatiflerin yararlı olacağına inanmaktadır denebilir.

4.2.3. Ortakların Tarım Kredi Kooperatiflerinden Memnunluk Durumları

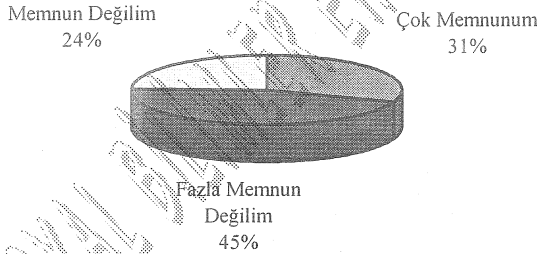
Bu bölümde, ortakların kooperatiflerinden memnunluk durumları, kooperatiflerde çalışan personelin ortaklara karşı tutumları ve ortakların kooperatiflere ortak olurken hedefledikleri amaçlarına ulaşım ulaşımadıkları konuları üzerinde durulacaktır.

Bolu'da ki Tarım Kredi Kooperatiflerinde ortakların, kooperatiflerinin çalışmalarından memnunluk durumları aşağıda gösterilmiştir

Verilere göre, 730 ortaktan 224 kişinin kooperatiflerinin çalışmalarından çok memnun oldukları, 328 kişinin fazla memnun olmadıkları ve geriye kalan 178 kişinin de memnun olmadıkları anlaşılmaktadır.

Çok Memnunum	224
Fazla Memnun Değilim	328
Memnun Değilim	178
TOPLAM	730

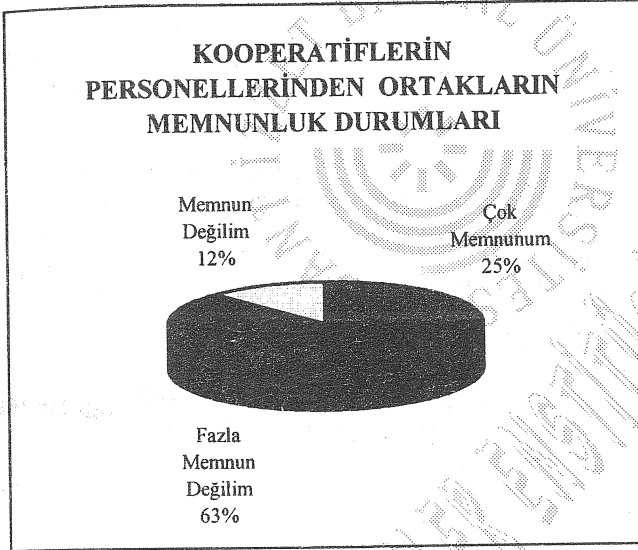
ORTAKLARIN KOOPERATİF ÇALIŞMALARINDAN MEMNUNLUK DURUMLARI

Ortakların, % 31'i kooperatiflerinin çalışmalarından çok memnun olduklarını, % 45'i fazla memnun olmadıklarını ve % 24'ü de memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Anket çalışmalarında, ortaklara kooperatiflerinde çalışan personelin kendilerine karşı olan tutum ve davranışlarından memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Ortaklardan 178 kişi çok memnun olduklarını, 452 kişi fazla memnun olmadıklarını ve 87 kişi memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Çok Memnunum	178
Fazla Memnun Değilim	452
Memnun Değilim	87
TOPLAM	717

Yukarda görüldüğü gibi ortakların % 25'inin kooperatiflerinin personelinin çalışma, tutum ve davranışlarından çok memnun olduğu, % 63'ünün fazla memnun olmadığı ve % 12'sinin memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Bu verilere göre, ortakların büyük bir kısmının kooperatiflerinin personelinden memnun değildir denebilir.

4.2.4. Ortakların, Tarım Kredi Kooperatiflerine Ortak Olmakla Amaçlarına Ulaşıp Ulaşamama Durumu

Bolu'da Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarının ortak olmakla hedefledikleri amaçlarına ulaşip ulaşamadıkları ile ilgili verdikleri cevaplara göre dağılım aşağıda görülmektedir.

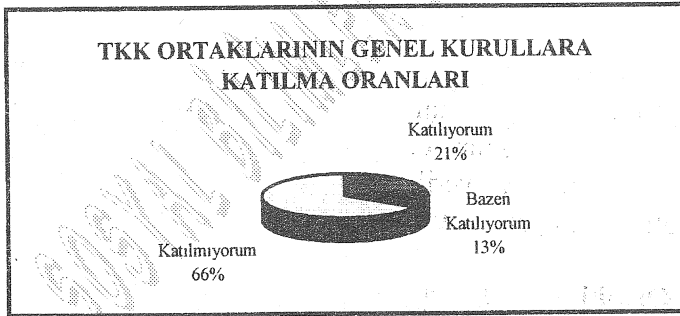
Tamamına Ulaştım	183	% 25
Bir kısmına Ulaştım	281	% 38
Ulaşamadım	267	% 37
TOPLAM	731	% 100

Tabloya göre 183 ortak kooperatiflerine ortak olmakla amaçlarına ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Yani ortakların % 25'i amaçlarına ulaşmışlardır. Amaçlarının bir kısmına ulaştıklarını ifade eden ortak sayısı 281'dir. Bu da ortakların % 38'i demektir. Amacıma ulaşamadım diyen ortak sayısı 261'dir. Bu verilere göre ortakların % 37'si Tarım Kredi Kooperatiflerine ortak olurken hedefledikleri amaçlarına ulaşamamışlardır denebilir.

4.2.5. Ortakların Tarım Kredi Kooperatifleri İle Olan İlişkileri

Ortakların, Kooperatifleri ile olan ilişkileri iki açıdan ele alınarak değerlendirilecektir. Bunlardan birincisi, ortakların kooperatiflerinin genel kurullarına katılıp katılmadıkları, ikincisi de kooperatiflerinin yönetim kurulu ve denetim kurulu üyelerini tanıyıp tanımadıkları konusudur.

Ankette, kooperatifinizin genel kurullarına katılıyor musunuz? sorusunu toplam 633 ortak cevaplandırmıştır. Bunlardan 130 ortak tamamına katıldığını, 85 ortak bir kısmına katıldığını ve 418 ortak da genel kurullara katılmadığını ifade etmiştir.

Verilere göre, ortakların % 66'sının kooperatiflerin genel kurullarına katılmadığı, ortakların sadece % 21'inin genel kurullara sürekli katıldığı ve %13'ünün de bazen katıldığı anlaşılmaktadır. %7'sinin hiç okula gitmemiş ve % 59'unun ilkokul mezunu olan Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının % 66'sının kooperatiflerinin yönetimi ile ilgileri yoktur denebilir.

Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarından 176 ortak yönetim ve denetim kurulu üyelerinin tamamını, 335 ortak bir kısmını ve 105 ortak

da hiçbirini tanımadığını ifade etmiştir. Bu da demektir ki, ortakların % 17'si kooperatiflerinin yönetim ve denetim kurulu üyelerini hiç tanımıyor, % 54'ü bir kısmını tanıyor ve % 29'u da tamamını tanıyor. Bu verilere göre ortaklar, kooperatifleri ile olan ilişkilerinde daha çok yönetici olarak, kooperatiflerin müdür ve personelini yetkili olarak kabul etmektedirler denebilir.

4.2.6. Tarım Kredi Kooperatiflerinin Ortaklarına Sunduğu Hizmetlerin Yeterlilik Durumları

Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına sunduğu hizmetleri belirlerken, Tarım Kredi Kooperatiflerinin Anasözleşmesinin 5. maddesindeki amaç ve çalışma konuları esas alınmıştır. Amacımız, kooperatiflerin anasözleşmelerinde ki bu hedeflerini ne kadar gerçekleştirdiklerinin tespit edilmesidir. Zaten kooperatiflerin anasözleşmelerinde belirtilen amaçlarının dışında faaliyette bulunmaları 1163 Sayılı Yasa gereği mümkün değildir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin anasözleşmelerinde belirtilen amaçlarını yerine getirip getirmediğinin ortaklar tarafından değerlendirilmesine ilişkin veriler Tablo 4'te gösterilmiştir.

TABLO 4
TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN
AMAÇLARINI GERÇEKLEŞTİRİP GERÇEKLEŞTİRMEDİKLERİNİN ORTAKLAR
TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

T.K.KOOP. AMAÇLARI	EVET		BİR KISMİNİ KARŞILIYOR		HAYIR		TOPLAM
	S	%	S	%	S	%	
1 Kredi ihtiyaçlarımızı Karşılıyor mu?	23	4	542	85	71	11	636
2 Ürünlerinizi Değerlendiriyor mu?	0	0	13	2	628	98	641
3 Tarım Makina ve Ekipmanı Sağlıyor mu?	3	0	481	79	128	21	612
4 Tüketim Maddesi İhtiyaçlarımızı Karşılıyor mu?	0	0	17	3	497	97	514
5 Eğitim-Öğretim İhtiyaçlarımızı Karşılıyor mu?	0	0	3	0.5	621	99	624
6 Bankacılık Hizmetleri Sunuyor mu?	0	0	7	1	612	99	619
7 Sigortacılık Hizmetleri Sunuyor mu?	0	0	0	0	605	100	605
8 Elsanatlarımızı Değerlendiriyor mu?	0	0	0	0	635	100	635
TOPLAM	26		1063		3797		4886

Kredi: Tarım Kredi Kooperatiflerinin en önemli amaçlarından bir tanesi ortaklarının kredi ihtiyaçlarını karşılamaktır. Verilere göre, Bolu'da Tarım Kredi Kooperatifleri ortakların sadece % 4'ünün kredi ihtiyaçlarının tamamını karşılamaktadır. Diğer bir anlatımla, Tarım Kredi Kooperatifleri kredi ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu? sorusuna ortakların sadece % 4'ü evet, % 85'i bir kısmını karşılıyor, % 11'i de hayır cevabını vermişlerdir. Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının kredi ihtiyaçlarını yeterli derecede karşılayamıyor denebilir.

Ürünlerin Değerlendirilmesi: Kooperatifiniz, üretmiş olduğunuz tarım ürünlerinizi değerlendiriyor mu sorusuna ortaklarından evet diyen olmamıştır. Ortakların % 2'si bir kısmını karşılıyor, % 98'i de hayır cevabını vermişlerdir. Bu verilere göre Tarım Kredi Kooperatifleri ortakların ürünlerini değerlendiremiyor denebilir.

Tarımsal Makine ve Ekipman: Kooperatifiniz ihtiyacınız olan tarım makine ve ekipman ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu sorusuna, ortakların % 79'u bir kısmını karşılıyor, % 21'i de karşılamıyor cevabını vermişlerdir. 612 ortaktan sadece 3 ortak evet cevabını vermiştir. Bu verilere göre ortaklar, kooperatiflerinden yeterli makine ve ekipmanı alamıyor denebilir.

Tüketim Maddeleri: Tablo 4'te görüldüğü gibi Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarının % 97'sinin tüketim maddesi ihtiyaçlarını karşılamadığı, sadece % 3'ünün tüketim maddesi ihtiyaçlarının bir kısmını karşıladığı anlaşılmaktadır. Bu soruda ortaklardan evet cevabı alınmamıştır.

Toplanan verilere göre, Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının tüketim maddelerine olan ihtiyaçlarını istenilen düzeyde karşılayamıyor denebilir.

Eğitim ve Öğretim: Ortakların tamamına yakın bir kısmı, Tarım Kredi Kooperatiflerinin meslekleri ile ilgili eğitim veya öğretim ihtiyaçlarını karşılamadığını ifade etmişlerdir. 624 ortaktan sadece 3 ortak bir kısım eğitim veya öğretim ihtiyaçlarının karşılandığını ifade etmişlerdir.

Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarının meslekleri ile ilgili eğitim ihtiyaçlarını karşılayamıyor denebilir.

Bankacılık Hizmetleri: Ortakların % 99'u Tarım Kredi Kooperatiflerinin bankacılık hizmetlerini karşılamadığını, sadece % 1'i bir kısım bankacılık hizmetleri aldıklarını ifade etmişlerdir.

Sigortacılık Hizmetleri: Ortakların tamamı kooperatiflerinden sigortacılık hizmetleri almadıklarını ifade etmişlerdir. Bu verilere göre Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarının ihtiyacı olan tarım sigortası hizmetini vermiyor denebilir.

Elsanatları: Tarım Kredi Kooperatiflerinin Anasözleşmesinde, kooperatifler ortaklarının elsanatlarını geliştirir ve değerlendirir denilmesine rağmen, verilere göre, ortakların tamamı kooperatiflerinin elsanatları ile ilgili herhangi bir hizmet vermediğini ifade etmişlerdir.

Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının elsanatlarına yönelik herhangi bir hizmet vermemektedirler denebilir.

4.2.7. Ortakların Tarım Kredi Kooperatiflerinden Beklentileri

Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının kooperatiflerinden beklentilerini belirlemek amacıyla anket çalışmamızda ortaklara, "Bir ortak olarak kooperatifinizden neler bekliyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Tablo 5'te görüldüğü gibi, ortakların Tarım Kredi Kooperatiflerinden birçok beklentileri vardır. Bu beklentiler, ortakların tercihleri dikkate alınarak sıralanmıştır. Anketin uygulandığı ortak sayısı 750'dir. Ortakların, beklentilerinden ilk sekiz beklenti dikkate alınmıştır. İlk sekiz beklentinin dikkate alınmasının nedeni, bu beklentileri işaretleyen ortakların sayılarının, anket uygulanan toplam ortak sayısının % 50'sinden fazla olmasıdır.

Tablo 5'te görüldüğü gibi beklentilerin başında, ortakların üretmiş olduğu ürünlerle toprakların tahlillerinin yaptırılması gelmektedir. Anket çalışmasına katılan 750 ortaktan 627'si yani % 83.6'sı kooperatifleri tarafından topraklarının ve ürünlerinin tahlillerinin yaptırılmasını istemektedirler.

Daha önce ortakların büyük bir kısmının ilkökul ve okula hiç gitmeyenlerden oluştuğunu, bu ortakların kooperatiflerin yönetim ve denetiminde görev alamayacaklarını belirtmiştik. Bu ortakların aynı zamanda bilinçli bir tarımsal üretim yapamayacakları da söylenebilir. Bu durumun bilincinde olan ortaklar, kooperatiflerinin eğitim faaliyetlerine

ağırlık vermesini istemektedirler. Bu ortakların sayısı toplam ortakların % 83.1'i kadardır.

TABLO 5
TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ ORTAKLARININ
KOOPERATİFLERİNDEN BEKLENTİLERİ

	ORTAKLARIN BEKLENTİLERİ	TOPLAM ORTAK	CEVAPL. ORTAK	% ORANI
1	Toprak ve Ürün Tahlillerinin Yapılması	750	627	83.6
2	Kooperatiflerin Eğitim Faaliyetlerine Ağırlık Vermesi	750	623	83.1
3	Ürünlerin Pazarlanmasında Yardımcı Olunması	750	618	82.4
4	Kredilerin Yeterli Faizlerin Düşük Olması	750	549	73.2
5	Kooperatiflere Koop. Eğitimi Almış Kişilerin Atanması	750	525	70.0
6	Üretim Girdilerinin Ucuz ve Zamanında Sağlanması	750	496	66.1
7	Faaliyetlerin Koop. Amaçları Doğrultusunda Olması	750	471	62.8
8	Koop. Personelinin Ortaklara Saygılı Davranması	750	378	50.4

Tablo 5'te görüldüğü gibi, ortakların üçüncü sıradaki istekleri ise üretmiş oldukları ürünlerinin pazarlanmasında kooperatiflerinin yardımcı olmasıdır. Tüm ortakların % 82.4'ü kooperatiflerinin ürünlerinin pazarlanmasında kooperatiflerinin yardımcı olmasını istemektedirler.

Ortakların dördüncü sıradaki beklentileri, Tarım Kredi Kooperatiflerinin vermiş olduğu kredi miktarının artırılması ve faiz oranlarının düşürülmesidir. Gerçekten kooperatiflerin en fazla vermiş olduğu aynı ve nakdi kredi miktarı 250.000.000 TL'dir. Bu miktarın, ortakların finansman ihtiyaçlarını karşılaması mümkün değildir. Toplam ortakların % 73.2'si kooperatiflerinden kredilerinin artırılmasını ve faiz oranlarının düşürülmesini istemektedirler.

Ortakların kooperatiflerinden altıncı sıradaki beklentileri de, kooperatiflerinde çalışacak personelin kooperatifçilik eğitimi almış kişiler arasından seçilmesidir. Bu beklenti içerisinde bulunan ortakların, toplam ortaklar içerisinde deki oranı % 70'tir.

Ortakların kooperatiflerinden diğer bir beklentileri de, tarımsal üretimde ihtiyaç duydukları tarımsal girdilerin zamanında ve ucuza sağlanmasıdır. Ortaklarla yapmış olduğumuz görüşmelerde tarımsal girdilerin çok pahalı olduğunu kendi üretmiş oldukları ürünlerin ise maliyetlerin altında satıldığını ifade etmişlerdir. Kooperatiflerinden tarım

girdilerinin zamanında ve ucuz bir şekilde sağlanmasını isteyen ortakların toplam ortaklar içerisindeki oranı % 66.1'dir.

Ortakların yedinci sıradaki beklentileri, Tarım Kredi Kooperatiflerinin faaliyetlerini kooperatif ilkeleri ve amaçları doğrultusunda sürdürülmesidir. Tablo 5'te görüldüğü gibi ortakların % 62.8'i kooperatiflerinin faaliyetlerini amaçlar ve ilkeler doğrultusunda olmasını beklemektedirler.

Sekizinci sıradaki istekleri ise, kooperatiflerinde çalışan personelin kendilerine daha saygılı davranmalarıdır. Tablo 5'te ortakların % 50.4'ünün kooperatiflerinde çalışan personelden kendilerine daha saygılı davranmalarını beklemektedirler.

5. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, Bolu ilindeki Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına sunduğu hizmetlerle, ortakların kooperatiflerinden beklentileri arasındaki farkları belirlemeye yöneliktir.

Bu bölümde, araştırmanın bulguları tartışılmış, Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının meslekleri ile ilgili sorunları ve önem dereceleri, Tarım Kredi Kooperatiflerinin Anasözleşmelerinde belirtilen amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştirilemediklerinin ortaklar tarafından değerlendirilmesi ve ortaklarının kooperatiflerinden beklentilerinin neler olduğu belirlenmiş, veriler yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına sunmuş olduğu kredi miktarı ile ortakların bekledikleri kredi miktarı arasında anlamlı bir fark vardır. Tablo 4'te görüldüğü gibi, "Kooperatifiniz kredi ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu?" sorusuna ortakların sadece % 4'ü evet cevabını vermiştir. Ortakların % 85'i verilen kredileri yetersiz bulmuş, % 11'i de hayır cevabını vermiştir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ortakların meslekleriyle ilgili sorunlarını belirlemek amacıyla yapmış olduğumuz anket çalışmasında ortakların % 77'si finansman yetersizliğini çok önemli sorun olduğunu, ortakların sadece % 3'ü finansman sıkıntılarının olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 5'te ise ortakların % 73.2'si kooperatiflerinden kredi faizlerinin düşürülmesini ve kredi miktarlarının arttırılmasını

istemektedirler. Bu verilerden Tarım Kredi Kooperatiflerinin plasman ve kredi kaynaklarının yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Tasarruf imkanı kısıtlı olan ve enflasyonun altında fiyat artışı sağlayabilen tarım işletmeleri gün geçtikçe küçülmektedirler. Bu nedenle Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının bu problemlerine çözüm bulmak zorundadırlar. Ziraat Bankası, güçlü finansman yapısıyla ve yurt sathına yayılmış şubeleriyle tarım işletmelerine daha iyi hizmet verecek şekilde düzenlemelere gitmelidir. Kooperatifler aracılığı ile krediler gerçekten milli gelire katkısı olan ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmalıdır.

Türkiye Milli Kooperatifler Birliği bünyesinde bir kooperatifler bankası kurulması zaruri hale gelmiştir. Kooperatif Birliklerinin de ortaklığının sağlanarak kurulabilecek bir kooperatifler bankasına bir yatırım bankası niteliği kazandırılmalıdır. Tarım Kredi Kooperatiflerinin de bu sistem içerisinde yer alması ve tabanını oluşturması temin edilmelidir.

Birim Kooperatiflerin gelir gider olumlu farklarından bölge ve merkez birliklerine ayrılan payların çok iyi bir şekilde değerlendirilerek ortakların menfaatine dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Kooperatiflerin faaliyetleri politikalardan uzak tutularak ortakların borçlarının vadesi geldiğinde ödenmesinin sağlanması gerekmektedir ve olağanüstü haller dışında borcunu ödemeyenlere af getirilmemelidir.

5.2. Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının elde etmiş oldukları tarım ürünlerinin değerlendirilmesinde yardımcı olmamaktadır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, ortakların % 98'i kooperatifiniz ürünlerinizin değerlendirilmesinde yardımcı oluyor mu sorusuna hayır sadece % 2'si de bir kısmına yardımcı oluyor cevabını vermiştir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarının ürünlerini değerlendirilmesiyle ilgili herhangi bir çalışması yoktur denebilir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarının meslekleri ile ilgili sorunlarının başında ürünlerini değer fiyatına satamamaları ile ilgili sorun gelmektedir. Tablo 3'te, ürünlerin değer fiyatına satılmaması ortakların % 95'inin çok önemli sorunu olduğu görülmektedir. Ortakların sadece % 4'ü önemli, % 1'i de önemsiz sorun olarak işaretlemiştir. Ortakların % 82.4'ü ürünlerinin pazarlanmasında

kooperatiflerinin kendilerine yardımcı olmasını beklemektedirler (Tablo 5).

Hızlı ekonomik büyüme karşısında tarım sektörü önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Ağır rekabet koşulları ve ithalatın serbest bırakılması sonucu küçük tarım işletmeleri zor duruma düşmüşlerdir. Bu nedenlerle Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri veya pazarlama kooperatifleri ile işbirliğine giderek bir potansiyel oluşturmaları gerekmektedir. Bugün ülkemizde tarım ürünlerinin üretici fiyatı ile tüketici fiyatı arasındaki fark çok büyüktür. Ürün kaybı da küçümsenmeyecek büyüklüktedir. Bu gibi sorunları giderilmesi için araçların mümkün olduğunca ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu da ancak kooperatifler arası işbirliği ile sağlanabilir. Tarımsal amaçlı kooperatifler birleşerek daha büyük kooperatif birlikleri oluşturulabilir. Bu zor pazar ekonomisi içerisinde ayakta kalabilmek için, tarım işletmelerinin şartlarının daha iyi ve kolay hale getirilmesi gerekmektedir.

5.3. Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarına sunmuş olduğu tarım girdileri ile ortakların beklentileri arasında fark vardır.

Aradaki farkı belirlemek amacıyla anket uygulanmış, toplanan veriler değerlendirilmiş ve tablolar haline getirilmiştir. Tablo 4'e bakıldığında, ortakların sadece % 3'ü tarım girdilerinin kooperatifleri tarafından karşılandığını, % 79'u bir kısmının karşılandığını ve % 21'i ise ihtiyaçları olan tarım makine ve teçhizatın kooperatifleri tarafından karşılanmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Ortakların %97'si kooperatiflerinin kendilerine sunduğu tarım makine ve teçhizatı yetersiz bulmaktadırlar.

Tablo 3'de, ortakların % 98'i tarım girdi fiyatlarının yüksek olmasının kendilerinin çok önemli sorunları olduğunu ifade etmişlerdir. Ortakların sadece % 1'i fiyatları sorun etmemiş ve % 3'ü de önemli sorun olduğunu ifade etmiştir .

Tablo 5'e göre de, ortakların % 66.1'i kooperatiflerinden, üretim girdilerinin zamanında ve ucuz bir şekilde karşılanmasının sağlanmasını beklemektedirler.

Ortakların bu gibi ihtiyaçlarının eksiksiz bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Ortaklar elde etmiş oldukları ürünlerini zaten değerine

satamamaktadırlar. Tasarruf artırımına gitmeleri mümkün değildir. Bu şartlar altında bir de tarım girdilerini yüksek fiyatta alacak olurlarsa tarımda büyüme söz konusu olamaz.

Bugün ülkemizde Tarım Kredi Kooperatifleri oldukça yaygındır. Ortakların günümüzde ve gelecekte bu gibi sorunlarla karşılaşmamları için planlı ve programlı bir çalışmaya başlanması gerekmektedir. Günümüzde her faaliyet alanının sanayileşme ile yakından ilişkisi vardır. İnsan gücünün yerine makineler almaktadır. Bunun sonucu üretim ve kalite artmakta aynı doğrultuda fiyatlarda düşmektedir. Bütün bu değişiklikler, toplumun refah düzeyini yükseltmektedir. Bu nedenlerle, Tarım Kredi Kooperatifleri, kaçınılmaz olan makineleşmeye ve ortaklarının ihtiyacı olan tarım girdilerinin zamanında ve ucuz sağlanmasına önem vermesi gerekmektedir.

Tarım Kredi Kooperatifleri ve üst kuruluşları, ortaklarının ihtiyacı olan, tarım girdilerini kendileri üretebilirler veya imal edebilirler. Bunları imal eden veya üreten kuruluşlarla anlaşabilirler, eğer gerekirse bu kuruluşlara ortak da olabilirler.

Bu görevin yerine getirme işi, ortaklar kendi başlarına işlerini yapabilir hale gelene kadar, başta hükümetler olmak üzere kooperatif üst birliklerine düşmektedir. Üst birlikler hükümetlerin desteği ile uyum içerisinde ve ortakların menfaatleri doğrultusunda faaliyetlerini sürdürürlerse ortaklarının bu sorunlarına çözüm bulabilirler

5.4. Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının, kooperatiflerinin sunduğu hizmetler dışında başka beklentilerinin de olduğu Tablo 5'den anlaşılmaktadır.

Toplanan verilere göre, Tablo 5 düzenlenmiş ve yapılan değerlendirmelerde Tarım Kredi Kooperatiflerinin sunduğu hizmetler dışında ortakların daha başka beklentileri olduğu belirlenmiştir.

Böyle bir sonucun elde edilmesi de doğaldır. Çünkü zaman ilerledikçe insanlar çağa ayak uydurmak zorundadırlar. Bu zorunluluk sonucu insanlar, değişik gereksinimlere ihtiyaç duymaktadırlar. Elindeki imkanlarla yetinmeyen ortakların da rekabet şartlarının gerektirdiği yeniliklere, teknolojik girdilere gereksinim duymaları doğaldır ve bu gereksinimlerini elde etmek için çaba sarf etmeleri gerekmektedir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin ortaklarının Tablo 5'e göre kooperatiflerinden beklentileri aşağıya çıkartılmıştır.

Ortakların;

% 83.6'sı toprak ve ürün tahlillerinin yaptırılmasını,

% 83.1'i ortakların eğitim faaliyetlerine ağırlık verilmesini,

% 82.4'ü ortakların üretmiş oldukları ürünlerinin pazarlanması

kendilerine yardımcı olmasını,

% 73.2'si yeterli ve düşük faizli kredi sağlanmasını,

% 70'i kooperatiflerinde görev yapacak personelin kooperatifçilik

eğitimi almış kişiler arasından seçilmesini,

% 66.1'i üretim girdilerinin ucuza ve zamanında sağlanmasını,

% 62.8'i kooperatiflerinin faaliyetlerinin kooperatifçilik ilke ve

amaçları doğrultusunda olmasını,

% 50.4'ü kooperatiflerinde çalışan personelin kendilerine daha

saygılı davranmasını istemektedirler.

Ortakların bu isteklerinin kooperatifleri tarafından yerine getirilmesi zor olabilir ancak, en aza indirilmesi hedef haline getirilebilir.

5.5. Toplanan verilerin genel bir değerlendirmesini yapacak olursak, kooperatiflerin ortaklarını yeterince tatmin etmediği anlaşılmaktadır.

Ortakların;

*Kredi temininde güçlük çektiği,

*Teşviklerden ihtiyacı olanların yeterince yararlanamadığı,

*Teknoloji düzeylerinin düşük olduğu,

*Yurt içi ve yurt dışında teknik ve ticari gelişmeleri izleyemedikleri,

*Kalifiye eleman sıkıntısı çektikleri,

*Gümrük Birliği şartlarında rekabet güçlerinin geliştirilmesine ihtiyaç duydukları,

*Politik ve sosyal sistemlerden çok çabuk etkilendikleri,

*Yapıları itibariyle ekonomik dalgalanmalardan daha çok etkilendikleri,

*Gelir dağılımından aldıkları payın çok düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Kooperatiflerin ve ortaklarının bu gibi benzer sorunlarının çözümlenebilmesi için, daha önce getirmiş olduğumuz önerilerle birlikte

tüm kooperatiflerin üst birlikler şeklinde örgütlenmesi, üst birliklerin, kooperatifçilik eğitimine ve ilkelerine önem vermesi, demokratik katılımcı bir yapıya sahip, ortakların kredi ihtiyaçlarını giderecek, günün şartlarına uygun bir yapı oluşturması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKIN, H. Cemil, "Tarım Kredi Kooperatiflerinin Çalışmaları ve Kooperatifçiliğimizin Gelişmesi İçin Öneriler", **II. Kooperatifçilik Kurultayı (26-27 Haziran 1993 Ankara), Türkiye Milli Kooperatifler Birliği**, Ankara, 1993.
- ANONİM, **Bolu İli'nin Ekonomik ve Ticari Durum Raporu**, Bolu Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Bolu, 1995.
- ANONİM, **Tarım Kredi Kooperatiflerinde Atatürk ile 50 Yıl**, Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Yayın-No: 18, Ankara, 1986.
- ANONİM, **Dördüncü Olağan Genel Kurul Faaliyet Raporu ve Mali Rapor**, (1990, 1991, 1992, 1993 Yılları), Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü, Ağustos 1994.
- BAŞER, Haşmet, **Türkiye'de ve Dünyada Kooperatif Kuruluşların Sosyo- Ekonomik Yapısı**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1983.
- BOLU TİCARET VE SANAYİ ODASI, **Bolu İli İktisadi Raporu**, 1998.
- DEMİRTAŞ, Necattin, **Tarım Kredi Kooperatifleri Sakarya Bölge Birliği 1992, 1993, 1994 ve 1995 Yılları Faaliyet Raporu**, İstisare Toplantısı (20.03.1996), Sakarya, 1996.
- GERAY, Cevat, "Kooperatifçilik Hareketleri ve Çevre Sorunları", **Kooperatif Dünyası**, Sayı 285, Aralık 1994.
- GÜNGÖR, Ekmel, "Kooperatiflerin Finansal Sorunu Ancak Kooperatifler Bankası ile Çözülebilir", **Kooperatif Dünyası**, Sayı 285, Aralık 1994.
- KAPTANGİL, Kaptan, "Çay ve Çay Ekicileri Kooperatiflerimiz", **C. Ü. Sosyal Bilgiler Dergisi**, Sayı 1-2, Sivas, 1983.
- KARA, Mustafa, "Türkiye'de Tüketim Kooperatifleri ve Üst Örgütlenmeleri", **Karınca Dergisi**, Sayı: 646, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.
- KARA, Mustafa, "Tarım İşletmelerinin Sorunları ve Kooperatifleşme Gereği" **Kooperatif Dünyası**, Sayı: 302-303, T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müfettişleri Derneği Aylık Yayın Organı, Ankara, Mayıs/Haziran 1996.
- KARA, Mustafa, ESER, Uğur, KOTİL, Erdoğan., **Bolu İli İmalat Sanayiinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (Durum, Sorunlar ve Öneriler)**, Kemal Matbaası, Bolu, 1997.

KIVANÇ, Cemil, "Ekonomik Bütünleşmede Kooperatif İşletmeler", Milletlerarası Kooperatifçilik Kongresi (6-9 Kasım 1996) Tebliği, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları: 86, Ankara, 1996.

MÜLAYİM, Ziya, Gökalp, "Yirmibirinci Yüzyıla Doğru Türk Tarımsal Kooperatifçiliği Alanındaki Gelişmeler, Sorunlar ve Öneriler", XIV. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi (3- 6 Kasım 1993) Bildirisi, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 81, Ankara, 1993.

MÜLAYİM, Ziya, Gökalp, **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1995.

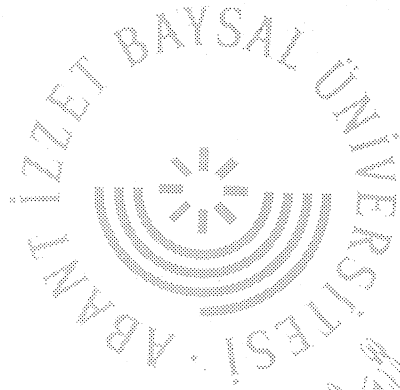
ŞAHİNOĞLU, Yaşar, "Türkiye'deki Kooperatif Türleri ve Sayıları", **Karınca Dergisi**, Sayı: 713, Mayıs 1996.

TAN, Ayhan, **Türkiye Ekonomisinde Tarım Kooperatifleri**, Ankara, 1983.

TEKELİ, Mine, **Uluslararası Bütünleşme Sürecinde Yeni İşletme Oluşumları, Bölgesel Entegrasyonlar, Kooperatif Hareketler**, Ankara 1990.

ÜNER, Nurel, **Kooperatif İşletmeciliği**, İzmir, 1992.

ÜRPER, Yılmaz, **Kooperatif İşletmeciliği**, Eskişehir, 1993.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ